

TERÖRLE MÜCADELE VE İSTİHBARAT

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ*

Giriş

Türkiye gerek iç, gerekse dış konjonktürler açısından çok kritik bir dönemden geçmektedir. Suriye ile tehlikeli bir viraja gelindi, İran ile ilgili çok tehlikeli senaryoların içindeyiz ve Irak'ta her an bir iç savaş çıkabilir. Türkiye'nin dış politika sorunlarının temelinde ütöpik vizyonu nedeni ile çıkarlarına uygun roller belirleyememesi yatmaktadır. Ülke içinde ise had safhaya varan kutuplaşma ile birlikte yasama-yürütme-yargı dengesinin oldukça bozulması iç gerilimi körüklemektedir. Ulusal güvenlik sistemimizin ulusal çıkar endeksli ve proaktif olmaması nedeni ile politikalar hazırlıksız bir şekilde geriden gelmekte, reaktif sistem nedeni ile kendi çıkarlarını korumak için ön almak yerine edilgen bir şekilde başka ülkelerin politikalarına göre pozisyon belirlemek zorunda kalınmaktadır. Tek iyi haber 2007-2010 yılları arasındaki "terörle müzakere" sürecinden "terörle mücadele" stratejisine dönülmesidir. Son aylarda güvenlik güçlerimizin gerek KCK konusunda gerekse kırsal kesimde yaptığı başarılı operasyonlar ile kötüye gidiş, tersine çevrilmiştir. Ancak medyada Uludere olayı olarak yer alan operasyonda Irak'ın kuzeyinde sınırimıza yakın bir bölgede kaçakçılık amacı ile geçiş yapmaya çalışan 34 vatandaşımızın istihbarat hatası nedeni ile kendi uçaklarımız tarafından vurulması Türk istihbaratının sorunlarını tekrar gündeme taşımıştır. Bu makalede bölücü terörle mücadele çerçevesinde dünyadaki gelişmelere bakarak, Türk istihbaratının genel sorunlarına ve neler yapılması gerektiğine odaklanacağız.

Uludere Olayından Çıkarılacak Dersler

Türkiye'nin terörle mücadelesi dördüncü aşamasındadır. Birinci (1984-1990) ve İkinci (1991-2003) dönemlerde PKK terör örgütü ile mücadelede askeri başarı sağlanmış, terör örgütünün beli kırılmış, lideri hapse atılmıştır. Askerlerin başarısının sırrı siyasilere kararlılığı yanında Irak'ın kuzeyine yapılan operasyonların etkinliği yani terör örgütünün yatağında yok edilmesi oldu. Terörle mücadelede yolunda gitmeyen ise terör örgütü ile terörizmle mücadele arasındaki farkı bilmememiz idi. Askeri sahada kazanılan başarı; ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik tedbirlerle tamamlanamadığı için terörün kökleri kazınamadı. Körfez Savaşı ile Irak'ın kuzeyinde yeniden canlanan terör örgütü yok edilmişken, 2003 yılında Irak Savaşı ile yeniden burada kendine yeniden hayat buldu. 2003-2010 yılları arasındaki üçüncü dönemin temel özellikleri; Türkiye'nin Irak'ın kuzeyinde operasyon yapma kabiliyetinin dış kaynaklı sınırlamalar nedeni ile azalması, terör örgütünün özellikle Güneydoğu Anadolu'da siyasi yapılanmasının KCK adı verilen paralel bir devlet kurma projesine kadar yayılması ve nihayet terörle müzakere süreci ile öngörülen üçlü-dörtlü mekanizmalardan ve demokratik açılımdan sonuç alınamamasıdır.

2011 yılından itibaren geçilen dördüncü dönemde Ankara, üçüncü aşamadan aldığı dersler ile terörle mücadeleye daha fazla önem veren bir strateji izlemekte, şehirlerde KCK operasyonları ile terör örgütünün siyasi uzantılarına darbe vurulurken, kırsalda Silahlı Kuvvetlerimiz başarılı operasyonlar yapmaktadır. Ancak, Irak'ın kuzeyinde tam bir temizlik yapılmadıkça terör örgütünün belinin kırılması mümkün olamayacağından, hem ABD ve Iraklı Kürtler hem de içimizdeki siyasi uzantıları Irak'ın kuzeyine girilmemesi için her türlü oyalamayı yapmaktadırlar. 2003 yılından beri Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki terör örgütü yataklarının yok edilmesi, bölgede Iraklı Kürtler tarafından bağımsız bir Kürt devleti kurma niyetinin önüne set çekilmesi,

Türkmenlerin haklarının korunması, Musul ve Kerkük'ün statüsü ve enerji kaynakları gibi çıkarları terörle mücadelede ABD'nin vereceği istihbarat desteğine indirgenmiştir. ABD'nin istihbaratı Afganistan ve Irak savaşlarında ve en son Uludere olayında görüldüğü gibi fazla bir işe yaramamaktadır. Uludere olayı tamamen bir istihbarat kazasıdır. Bu olayda kasıt aramak ya da devlet içinde birilerinin terörün ve istikrarsızlığın devam etmesi için bu kazayı meydana getirdiğini düşünmek Türk devletini tanımamaktan doğan bir saflık veya kötü niyetle açıklanabilir.

Çok sıkıntılı bir dönemden geçmekte olan Türk istihbaratı 1997 yılındaki Susurluk kazasından beri sistemli olarak yıpratılmaya çalışılmıştır. Türkiye'ye AB üyelik sürecinin verilmesi ile başlatılan süreç içinde MGK Genel Sekreterliği (MGK GS) etkisiz hale gelmiş, istihbaratın koordinasyonu için MGK GS içinde oluşturulan Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu başından beri beklenen etkinliği gösterememiştir. Uludere olayından çıkarılacak derslerin başında istihbarat kaynaklarımızın ve analiz yeteneğimizin geliştirilmesi ihtiyacı yanında çeşitli istihbarat kurumları arasında koordinasyon için yatay yapılanmalara olan ihtiyaç gelmektedir. Türkiye'de askerlere ait bir istihbarat toplama teşkilatı olmadığı gibi (Jandarma'nın kolluk görevlerine ilişkin kabiliyetleri hariç), elindeki tek önemli istihbarat kaynağı olan GES Komutanlığı da MİT'e aktarıldı. ABD örneğine baktığımızda ülkedeki 16 istihbarat teşkilatının 12'si zaten askerlere aittir ve toplam istihbaratın %80'i (stratejik ve operasyonel) askerlere gitmektedir. Terörle kırsalda mücadele esas olarak TSK tarafından yapıldığına göre istihbarat unsurları da onun kontrolünde olmalıdır. MİT'in de önemli personel, teknoloji ve kabiliyet ihtiyaçları vardır. Bir bütün olarak dünyadaki örneklerine bakıldığında gerek teknoloji ve kabiliyetler gerekse yapılanma bakımından Türk istihbaratı çağa adapte olmuş örneklerin gerisindedir. Aynı şekilde terörle mücadelede de yöntemler değişmekte, terörle mücadele-istihbarat ilişkisi her gün yeni şekiller alırken bizim de ders almamız gereken örnekler ortaya çıkmaktadır.

Terörle Mücadelede Değişenler ve İstihbarat

11 Eylül saldırılarından bugüne 10 yıl geçti, genel kanı artık 11 Eylül tipi büyük boyutlu bir saldırı ihtimalinin olmadığı ama küçük çaplı saldırıların devam edeceği yönündedir¹. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD terörist saldırıların tekrar etmemesi için büyük adımlar attı; ülkenin gözlerini açmak için para akıttı, federal bürokrasiye çeki düzen verdi, düşmanlarını avlamaya çalıştı, hava yolları güvenliğini güçlendirdi, sınırlarını sıkı kontrol altına aldı, Amerika'nın imajını düzeltmeye çalıştı ve daha pek çok şey yapıldı, yenileri yapılmaya çalışılıyor. 11 Eylül Komisyonu'nun 2004 yılında yayınladığı 585'lik sayfalık rapor daha emniyetli, daha güvenli ve daha akıllı bir Amerika için yol haritası ortaya koymuştu. Bunların bir kısmı uygulandı, bir kısmı da fikir olarak kaldı. Anavatan güvenliği için 11 Eylül sonrası oluşturulan TSA, DNI, DHS, NCTC, CVE, NSI ve ICE gibi kuruluşların bazıları şimdiden ömrünü tamamladı. Hava yolu ile seyahat sıkı kontroller nedeni ile tam bir işkence oldu². Terörle savaşta öne çıkan aktör değişik yüzleri ile istihbarat elemanları kadar özel kuvvetler oldu. Amerikan Özel Kuvvetleri Usame Bin Ladin'i yatak odasında bulup, iki kurşunla öldürdükten sonra özel kuvvetlerin prestiji daha da arttı.

İstihbarat ve operasyonu birbirine yaklaştırmak için sürekli gözetleme metodunu kullanmak istihbarat alanında gerçek bir devrim oldu³. Kaçamayan ve saklanmayan rakiplerin sürekli gözetlendiklerini bilmesi onları aykırı davranış

* Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ, İstanbul Aydın Üniversitesi Uluslar arası İlişkiler Öğretim Üyesi

¹ Julian Hale: EU Sees Terror Threat As Opportunistic, Small-scale, Defense News, (11 September 2011).

² Nancy Benac: U.S. safer since 9/11, but not safe enough, The Associated Press, (Sep 3, 2011).

³ Deborah G. Barger: Toward A Revolution in Intelligence Affairs, Arlington/VA, (2005), 16.

yapmaktan caydıracaktır. İstihbarat doktrin ve metotlarının geliştirilmesi yanında bilgi ve faaliyetlerin yatay olarak entegre edilmesi bilginin anlamlandırılmasında önemli bir avantaj sağlamaktadır. Terörizmle mücadele ederken hükümetin çizmeyi aşmaması için kurulan Özel Hayatı ve Sivil Özgürlükleri Koruma Kurulu'nun ne üyesi, ne çalışanı, ne de bir bürosu var. New York Polisi'nin (NYPD) terörle mücadele ve istihbarat edinme çalışmaları kapsamında Müslümanların yaşadığı yerlerin haritasını çıkarmakta ve buralara yönelik özel takip ve dinleme sistemleri geliştirmektedir. Terörle mücadele kapsamında oluşturulan Bölge Değerlendirme Birimi (Zone Assessment Unit) mahalleri gözetlemeye başlarken, ihbarda bulunmak isteyenler için özel telefon hattı (1-888-NYC-SAFE) oluşturuldu⁴. Özellikle Müslüman komşuların izlenmesi milli bir görev haline geldi ve NYPD terörle mücadele çalışmalarının odak noktası oldu. Kongre'nin denetim organları NYPD'yi denetleme konusunda istekli değildir.

ABD'nin Pakistan'ın kuzeyinde El Kaide ile savaşmak için edindiği en etkili yöntem insansız hava araçları (drones) oldu⁵. Artık terörle mücadelede "balıkçı" modeli bırakılmış, "avcı" metoduna geçilmiştir. Bu konseptte "**hedefli öldürme kampanyası**" adı verilmiştir⁶. Yani terör örgütünün tamamı değil, lider kadrosu hedef alınmaktadır. El Kaide askeri şefi Muhammed Atef, onun lideri Yemen'de Qaed Sinan Harithi ve Pakistan'da Abu Hamza Rabia bu şekilde öldürüldü. Öldürülen onlarca küçük ve orta rütbeli El Kaide elemanı yanında çok miktarda sivil de öldü. 2008-2009'da her öldürülen militan için yaklaşık 10 sivil, toplam 600 civarında sivil öldürüldü. Ocak 2006'da El Kaide'nin iki numaralı ismi Ayman Zawahiri Pakistan'da füze ile vurulduğunda yanındaki 18 sivil de öldürülmüş oldu. Son yıllarda bu tür operasyonlara ABD gibi İsrail de başvurmaktadır. İsrail de 40 yıldır FKÖ liderlerini, Lübnan Hizbullah'ı, Filistin İslamcı Cihat ve Hamas elemanlarını da bu yöntemlerle öldürmektedir. 2000 yılında ikinci intifada başladığında İsrail hedefli öldürmeyi artırdı ve 200'den fazla kişi bu yöntemle öldürüldü. Böylece İsrail'in kayıplarının 2002'de 172'den 2005'te 40'a düştüğü görüldü. Bu tür kampanyalar da istihbarat çok önemli olmakla birlikte hatalar olması da normal karşılanmaktadır.

Türk İstihbarat Sistemi İçin Yapılması Gerekenler

Türkiye'nin temel istihbarat sorunlarının başında; MİT ve EGM istihbaratının siyasallaşması, uzaya dayalı sistemler ve ekonomik istihbarat alanında boşluk, iç ve dış istihbaratın ayrılma gereği, dış istihbaratın büyük ölçüde yetersizliği, askeri istihbarat alanında önemli eksiklikler, MGK Genel Sekreterliği içindeki istihbaratın koordinasyonu, psikolojik savaş ve örtülü operasyon kurgusunun yok edilmesi gelmektedir. Ulusal istihbarat kurgusu dahilinde: istihbaratın üretimi, koordinasyonu ve yönlendirilmesi; propaganda ve psikolojik savaş; örtülü operasyon ve faaliyetler de dahil olmak üzere her türlü stratejik bilgi-eylem ilişkisini oluşturacak hiyerarşik yapılanma ve hukuki süreçler edinilmelidir. MİT'in personel sayısının son derece kısıtlı olması örgütün asli görevlerini yerine getirmesinin önündeki en önemli handikap olmaya devam etmektedir. Yurt dışı yapılanmasının yaygın olmayışı ve buralarda görevlendirilen birimlere sağlanan bütçenin kısıtlı olması MİT'in yurt dışı istihbarat kabiliyetini komşu ülkeler dışında Dışişleri Bakanlığı'na bağımlı hale getirmektedir.

⁴ Scott Stewart: Growing Concern Over the NYPD's Counterterrorism Methods, STRARFOR, October 12, 2011.

⁵ Daniel L. Byman: Do Targeted Killings Work? ForeignPolicy.com, (July 14, 2009).

⁶ Daniel L. Byman: Targeted killing, American-style, Los Angeles Times, (January 20, 2006).

Gerek ülkenin içinde bulunduğu tehditler ve gerekse terörle mücadele değişen konseptler bilgi ve eylem mekanizmalarının güç çarpanı haline getirilmesi için ulusal istihbarat kurgusunda aşağıdaki düzenlemelerin yerine getirilmesini dikte etmektedir;

(1) MGK Genel Sekreterliği (MGK GS) bünyesinde ülkedeki tüm istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonundan sorumlu olacak -ABD'deki Ulusal İstihbarat Direktörü örneği bir 'Ulusal İstihbarat Başkanlığı' kurulmalı ve MİT Müsteşarı, 'Ulusal İstihbarat Başkanı' statüsünde MGK GS bünyesindeki 'İstihbarat Koordinasyon Kurulu'nda tüm ulusal istihbarat faaliyetlerinin ve fonksiyonlarının koordinesinden sorumlu olmalıdır.

(2) MİT; iç ve dış istihbarat olarak ikiye ayrılmalı, görevleri ile ilgili meşruiyeti sağlayacak hukuksal boşluklar doldurulmalı, gizlilik prensibine azami riayet edecek şekilde gerekli hukuki ve yasama denetimi sağlanmalıdır. MİT bütçesi özerk hale getirilmelidir. MİT personel mevcudu asgari üç kat artırılarak 15.000'e ve yurt dışı personel oranı % 50'e çıkarılmalıdır. Personelin eğitim kalitesinin artırılması için MİT Akademisi kurulmalı ve bu alanda diğer üniversite ve eğitim kurumları ile işbirliği yapılmalıdır.

(3) EGM'nin siyasallaşmasının önüne geçilmesi için üst düzey tayinlerin "Polis Şurası" tarafından yapılması konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

(4) 1324 sayılı Kanun'un içi doldurularak Silahlı Kuvvetlerin özellikle dış istihbarat ihtiyacını karşılamaya yönelik istihbaratı toplayacak ve analiz edecek, Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'na bağlı -ABD'deki DIA benzeri, 'TSK İstihbarat Komutanlığı' ve buna bağlı yeterli sayıda 'Askeri İstihbarat Tugayı' kurulmalıdır. Türkiye genelinde uzay istihbaratı Silahlı Kuvvetler çatısı altında yapılandırılmalıdır.

(5) Ekonomik istihbarat için bu alanda geniş kadroya sahip bir devlet üniversitesi bünyesinde eğitim ve analiz yetenekleri geliştirilmelidir.

(6) Silahlar Kuvvetler dışında güvenlik ortamının şekillendirilmesinde zorlayıcı niteliği olan örtülü ve açık güç unsurlarının geliştirilmesi ve özellikle örtülü operasyon kabiliyetleri için ABD ve İngiltere'deki benzer uygulamalar paralelinde (Sivil) Özel Askeri Şirketlerin kurulması teşvik edilmelidir. Bu kapsamda Silahlı Kuvvetler tarafından hazırlanacak harekât konseptine uygun olarak gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Sonuç Yerine

Güçlü ve dış etkilere dayanaklı bir güvenlik kurgusu için öncelikle ve en az ABD, İngiltere ve Almanya'daki kadar güçlü bir devlet yapılanmasına ihtiyacı vardır. Bu kapsamda, güvenlik ve istihbarat fonksiyonları ile ilgili devletin yapısal değişikliklere gereksinimi bulunmaktadır. Terörle mücadelenin silahsız çözümü yoktur, terör faaliyetlerine karşı taktik başarılar kalıcı bir güvenlik ve istikrar sağlanmadıkça anlamsızdır. Ülkede hukuk düzeni hâkim kılınmalı, vatandaşlar devlete sadakat göstermeli ve terörle mücadele kararlılık ile sürdürülmelidir. Öte bireysel olarak aktif ya da belirleyici konumdaki pek çok istihbaratçı; kanun uygulayıcılarla sık sık karşı karşıya gelmektedir. Terör ile mücadele taşın altına eline sokacak kahramanlar ister. İstihbaratın, hukuk ile barışması ve ilişkilerinin geliştirilmesi hayati bir ihtiyaçtır. Türkiye bir an önce bazı kesimler tarafından pompalanan derin devlet paranoyasından kurtarılmalı, güvenlik güçlerine olan güven yeniden tesis edilmelidir. İstihbaratın bir bilim dalı haline getirilmesi için seçilen Üniversitelerde istihbarat yüksek lisans ve doktora programları teşvik edilmelidir.